

Харламов М. І.
Харківський національний
університет ім. В. Н. Каразіна

Взаємовідносини народних комісаріатів освіти УСРР та РРФСР з питань розвитку професійних шкіл у роки НЕПу.

Після закінчення громадянської війни в Україні було створено власний уряд – Рада Народних Комісарів УСРР. Справами освіти в республіці опікувався Народний комісаріат освіти (Наркомос), який мав власні погляди на розвиток освіти в країні загалом, та на діяльність закладів професійної освіти зокрема.

В УСРР система шкільної освіти мала таку градацію: з 4 до 8 років – дошкільна освіта, з 8 до 15 – семирічна школа соціалістичного виховання. Далі йшла дворічна професійна школа. Після закінчення, якої підлітки могли вступати до технікумів чи інститутів, що на той час були вищими навчальними закладами. У Російській республіці дошкільна освіта була з 4 до 8 років. Далі йшла середня школа: перший ступінь – чотири роки, далі перший концентр другого ступіня – три роки та другий концентр другого ступіня – два роки (звичайні старші класи школи).

Визнавши середню загальноосвітню школу не ефективною, українські педагоги поклали в основу системи освіти принцип “монотехнізму”, тобто верховенство професійної освіти, що починалася на базі семирічної трудової школи. На третій нараді наркомів освіти СРСР у грудні 1923 року заступник наркома освіти УСРР Я. П. Ряппо чітко окреслив головні принципи побудови професійної освіти в Україні, визначив особливості розвитку професійних шкіл в республіці.

З огляду на стан справ у країні після війни, українські освітяне вважали за необхідне створити спеціальну професійну школу на базі семирічної школи, що буде випускати кваліфікованих робітників для відновлення народного господарства. Кількість гуманітарних предметів у цих навчальних закладах

скорочувалася до мінімуму, поглиблено вивчали технічні дисципліни, велика увага надавалася практичній роботі на шкільному виробництві. Після випуску зі школи, перш ніж вступати до вищого навчального закладу, учні повинні були пройти обов'язкове стажування на підприємствах промисловості чи сільського господарства.

Керівники освіти РРФСР були не згодні з тими нововведеннями, які здійснювалися на Україні. Н. К. Крупська, А. В. Луначарський гостро критикували позицію наркомосу УСРР. Вони вважали, що кваліфікованих робітників з українських професійних шкіл не вийде, оскільки ці навчальні заклади не мали нормальної матеріально – технічної бази, не вистачало кваліфікованих викладачів, науково – методичної літератури тощо.

Слід відзначити, що українські освітяне намагалися всіма силами усувати ті недоліки, на які вказували їх російські колеги. Але при цьому наркомпрос не збирався відмовлятися від своєї позиції стосовно професіоналізації освіти. Більше того, наркомпрос УСРР пропонував російським педагогам перебудувати власну систему освіти по типу української.

На протязі 1921 – 1929 рр. полеміка з приводу українських професійних шкіл то згасала, то розгоралася з новою силою. Народний комісар освіти РРФСР А. В. Луначарський вважав українську систему освіти соціально – педагогічним експериментом у межах республіки. У 1929 році по всьому радянському союзу відбувалася уніфікація освітніх систем союзних республік, тобто створення єдиної системи освіти для усього СРСР. Хоча освітяне нашої республіки відігравали велику роль в радянській системі освіти, приймали активну участь у розробках нових програм, вже з 30 – х рр. ХХ ст. українська освітня модель 20 – х рр. ХХ ст. перестала існувати.